

Vragenbeantwoording Bijbelstudiedag 2010

Thema: *God kennen uit de natuur*

door drs. Adrian Verbree en dr. Marco de Vos

Verbree

We hebben allerlei vragen gekregen, ook vragen die we – om eerlijk te zijn – ook wel een beetje zagen aankomen en waarop we ook wel hoopten, zodat er enige discussie zou zijn. Als we nu proberen om elkaar, zoals dat in de Spreuken staat, te scherpen – mensen die elkaar scherpen zoals men ijzer scherp – laat dat dan uiteindelijk altijd op zo'n manier gebeuren, dat we nooit uit het oog verliezen dat het erom gaat dat wij een relatie hebben met de levende grote God!

De Vos

We hebben de vragen opgedeeld, want het zijn er te veel. Dus we clusteren ze een beetje. Maar de eerste lees ik toch even voor: 'Meneer De Vos, wat baat het u dat u dit alles weet?' Oef... Kijk, ik geef ook wel eens lezingen aan een publiek van bezoekers op sterrenwachten en zo, publiekslezingen, dat is een stukje maatschappelijke verantwoordelijkheid die je als wetenschapper hebt, en dan krijg ik bijna altijd de vraag: 'Wat voor nut heeft dat nou allemaal?' Maar dan gaat het erom wat het ons, als maatschappij der Nederlanden, baat. Daar kan ik een redelijk antwoord op geven, maar dat zal ik u nu besparen. Dit is een andere vraag, hier gaat het erom wat het *mij* baat. En ik lees hem ook even zo: wat baat het mij nu dat ik deze dingen weet?

Ik zal er heel eerlijk over zijn: ik kan niet met dichte ogen in de schepping staan. Op het moment dat ik door een telescoop kijk, of zelfs maar dat ik naar de hemel kijk – dat deed ik daarvóór –, dan stel ik mijn vragen. Ik zit als mens, als door God geschapen mens, kennelijk zo in elkaar. Ik heb die schepping serieus te nemen. Het zou voor mij op hetzelfde neerkomen als wanneer ik een zonnebril opzet en zo naar u kijk. Als ik naar de schepping kijk en mijzelf niet de vraag durf te stellen hoe die in elkaar zit, dan zet ik als het ware een donkere bril op, dan wil ik bepaalde dingen niet zien. Wat het mij baat, is niet eens zozeer dat ik God nou zo ontzettend veel meer ben gaan begrijpen door mijn studie in de sterrenkunde – wel op bepaalde dingen ja, daar heb ik u iets van proberen te vertellen. Maar wij zijn uitgerust met een verstand, en dat schept ons verplichtingen, om dat op een goede manier in te zetten. Dat is wat het mij baat. 'Kennis verplicht' heb ik als stelling bij mijn proefschrift gezet. Dat hebben veel mensen gelezen als 'kennis is verplicht'. Dat is grote onzin, dat hoeft helemaal niet, is helemaal niet nodig. Maar als je zo in elkaar zit, dat je die interesse hebt, gebruik die dan en dan zo dat je daarmee bijdraagt aan Gods koninkrijk. En dat probeer ik te doen. Daar schiet u misschien niet veel mee op als vragensteller, maar het is wat het dichtst bij een antwoord komt.

Kinderlijk geloven, dat is geloven als een kind, en heeft denk ik te maken met wel degelijk ook in actie komen. Kinderen werden niet plomp op Jezus' schoot gezet, ze kwamen naar Hem toe, ze werden naar Hem toe geleid. Geloven als een kind betekent voor mij die verwondering vasthouden en uiteindelijk vertrouwen op God, en niet op wat mijn ogen zien. En dat heeft ook te maken met vragen die ik krijg over astrologie, hoe zit dat dan in elkaar? Nou, wat de Bijbel zegt, is: vertrouw op God. Dat zegt Jesaja ook, heel spottend, heel leuk om te lezen ook: Ach jongens, gaan jullie nu echt naar die astrologen, die uit de sterren gaan vertellen hoe jouw leven moet gaan? Wees nou toch wijzer, vertrouw op God! Dat is wat de Bijbel daarover zegt, daar moet je dus ook aan vasthouden. Je moet je leven niet gaan inrichten op basis van wat de sterren doen. Die hebben invloed; de maan heeft invloed, op waterstanden, op bepaalde biologische processen waarschijnlijk wel, maar dat is – heel

wetmatig haast – door God in de schepping gebracht. Daar is niets occults aan en daar moet u zich vooral ook niet door laten meeslepen. Het zou zo hebben kunnen zijn dat God astrologie gebruikte om aan een stel – laten we even zeggen – wetenschappers in Mesopotamië duidelijk te maken dat er een koning geboren is in Israël. Dat zou kunnen, de wijzen uit het Oosten zullen – wat we ervan weten, magiërs, zoals Adrian er net op wees –waarschijnlijk wel iets als de geleerden van die tijd geweest zijn. Zelf denk ik eerlijk gezegd dat dat anders in elkaar zit. Ik denk dat wat de wijzen gezien hebben, zo'n opvlammende ster geweest is, een supernova. En dat ze dus juist iets zagen wat ze *niet* begrepen en dat God door dat niet-begrijpen in hun hart heeft kunnen leggen: Daar is iets aan de hand, jongens! Daar moet je heen. Vergeet nu even je sterrenkijktorens, pak je kamelen en ga die kant op. Kijk, spannend, dit snappen jullie niet...!

Verbree

Ik heb ook zoveel vragen gekregen dat er binnen de tijd die we nu hebben, niet aan te beginnen is. Ik heb even met Marco overlegd en een optie zou natuurlijk zijn, dat waar ons is gevraagd om op termijn ook de verhalen van vandaag beschikbaar te stellen voor *WegWijs*, dat we een aanvulling zouden doen door ook een aantal vragen dat nu blijft liggen, te beantwoorden. Ik heb ook een beetje geclusterd, dus nogmaals: als uw vraag nu niet aan de orde komt, dan is er nog een herkansing.

Ja, je kon 'm zien aankomen: veel vragen zijn mij gesteld over 'ja maar, de dieren aten toch het groene kruid, en u had het erover dat ze elkaar ook voor de zondeval al opaten'. Ik hoopte op die vraag! Die vraag komt voort uit – dat wil ik vooraf zeggen – uit oprecht geloof. En dat is wat wij delen. Als mensen tegen mij zeggen: 'Geloof jij nou werkelijk dat die Jezus Christus over dat meer gelopen heeft?', dan zeg ik: 'Ja, dat geloof ik.' Daar is weinig wetenschappelijks aan, dat heeft iets naïefs, iets kinderlijks. Oké, het zij zo. Dus dat is niet wat ons, als we misschien op het punt van die dieren vóór de zondeval van mening verschillen, verder zal scheiden. Maar goed. Wat ik ga doen: ik ga u een beetje kietelen. Natuurlijk wordt mij gevraagd: Ja maar, hoe zit dat nu, want de dieren aten toch het groene kruid? Dan zeg ik: Oké, laten we dat eens eventjes letterlijk nemen. Dus u gelooft dat de vruchtbomen en de gewassen voor de mens waren, en het groene kruid voor de dieren. Dus u gelooft dat de aap geen bananen mocht eten, want dat is een vrucht van een boom. U gelooft dat de vogels van de bessen moesten afblijven. En u gelooft dat de bij gras at. Mag ik u vragen: met welk deel van zijn lichaam at de vlinder gras? Nergens in de Bijbels wordt ons verteld dat na de zondeval God gezegd heeft: en nu ga ik de schepping helemaal overnieuw doen. Dat is precies wat Hij had moeten doen als Hij van leeuwen die gras aten, leeuwen die vlees eten had willen maken. Dat is precies wat Hij had moeten doen als Hij van grasetende bijen nectarverzamelende bijen had moeten maken. Et cetera et cetera. Je komt in een onmogelijke wereld terecht, wanneer je uit oprecht gemeend eenvoudig geloof Genesis op zo'n manier gaat lezen. U loopt daarin onherroepelijk vast, tenzij u uzelf toestaat om niet na te denken. En Marco gaf zojuist terecht aan dat God ons juist ook met verstand in die schepping heeft geplaatst.

Ik ga nog even verder. Als u beweert dat de dieren in het begin alleen maar planten aten, dan denk ik dat zij grote honger hebben gehad. Er waren namelijk helemaal geen planten in het begin. Hé, weet u dat niet? U wordt zo stil... Er staat in Genesis 2: Er was nog geen enkel gewas, geen enkel kruid opgeschoten. Want de Here God had het nog niet laten regenen op de aarde, en er was geen mens om voor de planten te zorgen. Hé..., er groeiden geen planten op aarde voordat de mens op aarde was. Is dat even raar, als in Genesis 1 staat dat de planten op de derde dag geschapen zijn en de mens op de zesde? Hebt u daar wel eens over nagedacht? Ik bedoel maar... En sinds wanneer bestaan er gewassen vóór de zondeval? Als God zegt: Voor jullie zijn de vruchtbomen en de gewassen, maar voor jullie dieren is het groene kruid,

met alle respect: maar er bestonden nog helemaal geen gewassen. Gewassen, dat zijn planten, grassen bijvoorbeeld, rijst en tarwe, gierst, spelt en haver, dat zijn grassen die in cultuur zijn gebracht. De Here heeft geen wereld geschapen waarop akkertjes stonden. Adam moest aan het werk. En de planten moesten worden gecultiveerd en zouden op termijn gewassen vormen. Enzovoort enzovoort.

Wat je in Genesis leest, is niet anders dan een grove tweedeling die precies klopt. Voor de mensen de dadels, de vijgen, de olijven, de granaatappels, de appels, de bananen en de peren; voor de mensen het graan, de tarwe, de haver en de spelt die er helemaal nog niet waren. En voor de dieren het wilde kruid dat ze inderdaad vraten. Moet je daar zo'n lens overheen leggen dat je zegt: O, dus mocht de aap ook geen banaan, en dus mochten de vogels ook geen bessen? Broeders en zusters, met deze houding loop je radicaal vast in Genesis, aan alle kanten! Ik zou zo wel een halfuur kunnen doorgaan, maar ik geef gauw het woord aan Marco.

De Vos

Twee van mijn dochters zijn vegetariër, en die beroepen zich wel degelijk op Genesis. Ze zeggen dat het helemaal niet nodig is dat wij vlees eten.

Verbree

Dus nu kun je eindelijk vlees eten vanavond...

De Vos

Nee absoluut, het is niet anders.

Ik heb ook een setje vragen gekregen die eigenlijk te maken hebben met de sterrenkunde. U vraagt naar zwarte gaten, afstanden in het heelal en al dat soort dingen. Nu, daar kan ik een lezing van een halfuur over geven. Dus daar ga ik niet eens aan beginnen, denk ik maar.

Waar ik misschien toch wel in relatie met het onderwerp iets over wil zeggen, is het uitdijende heelal. Daar vraagt een aantal van u naar: hoe zit dat nu, is er een middelpunt?

Daar heb ik iets over me afgeroepen, vrees ik, door te zeggen dat de aarde niet in het midden staat. Ik hoop dat u allemaal dat wel eens een keer gelezen had ergens, of gehoord, en dat ik niemand geschokt heb door te zeggen dat de aarde om de zon draait volgens de meeste mensen. Als je kijkt naar alle melkwegstelsels om ons heen, dan lijken die zich allemaal van ons af te bewegen. Nu kijken wij terug in de tijd. Het licht doet er een bepaalde tijd over voordat het van de achterkant van deze zaal hier bij mij is. Dus als ik mijn hand opsteek, dan ziet u dat een fractie van een nanoseconde later. Dat valt u helemaal niet op, maar het valt wel op als je bijvoorbeeld met een satelliet communiceert, via een satelliet met iemand anders elders. Als wij dus naar een ster kijken, dan zien wij oud licht. Dat licht is lang geleden weggezonden. En het gekke is dus, als we terugkijken in de tijd, dan lijkt het net alsof het heelal toen kleiner was.

Wij snappen dat niet, daar moeten we heel eerlijk over zijn. Wij zijn driedimensionale wezens, wij denken in diepte, breedte en hoogte, en dan snappen we ook nog iets van tijd, denken we. Stel nu dat het heelal ingewikkelder is dan dat. Ik wil niet zover gaan om te beweren dat Paulus' uitspraken over het kennen van de hoogte, de lengte, de breedte en de diepte, die dus vier dimensies geeft terwijl hij er op zich aan drie genoeg zou hebben, dat dat iets profetisch is, maar dat kun je niet eens uitsluiten. Wij snappen dat niet.

De manier waarop wij ons dat heelal voorstellen, is een heelal dat gekromd is in een vierde dimensie, zeg maar even. Ik ga u dat niet eens proberen uit te leggen, want ik kan de sommetjes wel opschrijven, maar ik kan u er nooit een plaatje van geven. Dat stemt misschien wel wat tot bescheidenheid. Het heelal is zo groot dat wij het niet kunnen begrijpen. Als je dan kijkt naar de discussie waar Adrian het net over had: de verhalen die ik ook wel lees van de creationistische websites, zijn heel vaak pogingen om die schepping, die complexer is dan

wij kunnen begrijpen, toch te vatten in woordjes die wij kunnen begrijpen. Daarmee snijden we vaak hele stukken van de werkelijkheid af, en wringen wij Gods prachtige schepping in dingen die wij kunnen begrijpen.

Als je dat niet doet, als je gewoon even voor de gein zegt: Jongens, ik kén God toch, ik heb toch een persoonlijke relatie met de Heer. Dan kan ik toch vrij en vrolijk in het heelal kijken en dan zal ik toch nooit wat tegenkomen, in de natuurkunde nota bene, dat mij van mijn geloof af kan brengen. Dat even voor het gemak. En als je met die blik, die wat meer ontspannen blik, daarnaar kijkt, dan zie je Genesis nog steeds als historie – Genesis is historie, is de taal van historie – maar daar zijn keuzes in gemaakt omdat het verteld werd, geopenbaard werd aan mensen die geen flauw benul hadden van een lichtjaar of van dimensies überhaupt, van getallen groter dan pak-'em-beet honderd –, dat zal al een probleem zijn geweest in die tijd. Die mensen moesten het snappen dat dat de geschiedenis was van de hemel en de aarde. God, die begon te scheppen. Het leuke is: als je er ontspannen naar kijkt, zie je dus allerlei dingen in dat uitdijende heelal. Dat begint dus bij een begin, heb ik verteld: kosmische deling door nul, zeg ik dan gekscherenderweg om aan te geven dat we er niks van begrijpen – ik ook niet, ja ik snap die wiskunde dan wel, daar heb ik voor geleerd tenslotte. Een begin, en dat zegt Genesis ook.

Tot mijn stomme verbazing kwam ik er op een gegeven moment achter dat er toen in dat begin alleen maar licht was in het heelal – een stralingsgedomineerd heelal, zeggen wij sterrenkundigen dan – maar dat betekent in feite dat er alleen maar licht was in het heelal. Hé, dat is interessant: nog geen sterren, en wel licht. Hebt u ook wel eens catechisanten gehad die tegen u zeiden: Hoe zat dat nou, er was eerst licht en toen pas sterren? Nu, de hedendaagse kosmologische modellen gaan precies daarvan uit. Wij zijn de LOFAR telescoop nu aan het bouwen om het moment vast te stellen waarop de sterren gevormd werden, maar er was allang straling in het heelal op dat moment. Ik zie dat als knipoogjes van de Heer naar ons toe. Ik zie dat echt als knipoogjes van de Heer naar ons toe.

En doordat ik er open naar durf te kijken, komt mijn geloof echt niet aan het wankelen, mijn geloof in de historiciteit van het scheppingsverhaal ook niet. Alleen, het is geschreven voor mensen uit een bepaalde tijd. Die hebben misschien wel meer de kern ervan begrepen dan wij soms, namelijk dat de schepping goed was. En dat is een van de grootste problemen die ik met de evolutie heb, is dat die ervan uitgaat dat zoals het nu is, alles goed is. En ik zie die gebrokenheid in de schepping overal, ik zie hem nergens terug in de evolutietheorie, en dat is een van de grootste gaten erin.

Verdere sterrenkundige vragenbeantwoording kan ik misschien voor een deel in het blad kwijt, en anders moet u maar eens naar een open dag komen.

Verbree

Evolutie, daar heb ik natuurlijk ook een stapel over gekregen. Laat mij beginnen aan te sluiten bij wat Marco zegt.

Voor mij is de klassieke evolutietheorie – ik noem dat het neodarwinisme – in vele opzichten een gatenkaas. Dus denkt u nu niet dat ik een evolutionist ben, absoluut niet. Toch zie ik evolutie. Ja, zeggen allerlei vragenstellers dan. Zij leggen aan mij voor: je bedoelt natuurlijk dat uit een wolf wel een poedel kan komen. Nou nee, dat bedoel ik niet. Ik bedoel echt evolutie van een gemeenschappelijke voorouder enzovoort. Dat bedoel ik, laat daar geen misverstand over bestaan. Waarom geloof ik dat? Het klassieke evolutionisme gaat uit van drie dingen die samenwerken: gemeenschappelijke afstamming, willekeurige mutatie en natuurlijke selectie. Is er natuurlijke selectie? Ja zeker. Op dit moment heeft men in Australië last van een zogenaamde killerpad, die trekt van de oostkust naar het noordwesten. Die pad gebruikt graag de – enkele! – snelwegen die de Australiërs hebben aangelegd overlangs de outback. Wat blijkt nu? De padden die het hardst kunnen lopen, zitten waar je ze verwacht:

vooraan. Die krijgen jongen die weer sneller zijn, et cetera et cetera. De natuur selecteert de snelste, en zij zullen het eerst de overkant bereiken. Is er willekeurige mutatie? Ja zeker, die is er. Is willekeurige mutatie in staat om de veranderingen, de variaties zoals wij die tussen de soorten kennen, te verklaren? Ik lees hier nu dertig jaar over en mijn lekenantwoord is: ik heb er nog nooit overtuigend bewijs van gezien. Het zijn eigenlijk altijd doodlopende paden, vermindering van informatie, of op zo bescheiden schaal een mutatie, dat de aarde in 4,5 miljoen jaar, 4,5 miljard jaar niet lang genoeg heeft bestaan om die mutaties op deze manier te veroorzaken zoals wij die om ons heen kennen.

Waarom geloof ik dan toch in evolutie? Nou, met name vanwege de gemeenschappelijke afstamming. Wat is dat? Ik zal u een voorbeeld geven. U loopt door een straat. Aan uw linker- en aan uw rechterhand ziet u een rij huizen. Het valt u op dat zowel links als rechts de huizen identiek zijn, ze zijn elkaars spiegelbeeld. U loopt een eindje verder, de huizen bevallen u en u kijkt eens even naar binnen. U doet dat links en u doet dat rechts. Het valt u op dat de indeling van de huizen ook gelijk is. Maar ze zijn verschillend gekleurd vanbinnen. U loopt nog een stukje verder en u ziet dat van de laatste vier woningen – twee links, twee rechts – de binnenhuisarchitectuur ook voor dezelfde kleuren heeft gekozen. Ze zijn precies identiek. U gaat naar binnen bij de laatste huizen en u ziet dat er op de linker slaapkamer boven in de rechterhoek van die slaapkamer een boekenkast staat. U gaat gauw naar de andere kant van de straat en inderdaad, precies dezelfde boekenkast met precies dezelfde boeken. Het valt u op dat op de bovenste plank het dertiende boek van links op de kop staat. U gaat gauw naar de andere kant en u ziet dat op de bovenste plank het dertiende boek van links op de kop staat. U bladert erin en u vindt op bladzijde 44 een spelfout. U gaat naar de andere kant en u vindt op bladzijde 44 dezelfde spelfout.

Wat ik u nu in een eenvoudig beeld heb verteld, is de genetische overeenkomst tussen chimpansee en mens. En waarmee ik begonnen ben, dat is de genetische overeenkomst tussen orang-oetan, gorilla, chimpansee en mens. Die hebben een overeenkomend genetisch materiaal, totdat je een stukje verdergaat. En dan blijkt opeens dat de orang-oetan en de gorilla dingen niet meer hebben die de chimpansee en de mens wel hebben. Ja, natuurlijk hebben die dingen gelijk, want ze halen toch allebei adem. Nee, was het maar zo makkelijk; daar hebben we het niet over. Wat vinden we namelijk? In het DNA gaat af en toe toch iets fout. En als dat gebeurt op een plek waar het schade aanricht, dan gaat die mutatie niet verder. Want die persoon overleeft het niet of die chimpansee overleeft het niet. Maar als zo'n foutje wordt gekopieerd in een gedeelte van het DNA dat niet direct bij het maken van eiwitten et cetera nodig is, een onschuldig foutje, dan wordt het mee gekopieerd als een zogenaamd litteken, een viraal litteken. En zo'n litteken bij de kamer linksboven op de zoveelste plank van de boekenkast in het zoveelste boek dat op de kop staat op de zoveelste bladzijde, precies op die plek daar hebben alleen de chimpansee en de mens een littekentje. En dat is maar één voorbeeld. Ik kan ook niet helpen dat we het vaststellen met onze kennis.

Daarom geloof ik in evolutie, het is er gewoon. Hoe God dat heeft gedaan, is mij absoluut één groot raadsel. Martin Brand had het erover dat hij nog niet zoveel ervaring heeft, nou, ik ben 48, dus ik zal toch wel over de helft zijn, vrees ik. Of eigenlijk vrees ik dat helemaal niet, ik wil ook niet meer jong zijn, ik ben blij met de jaren die ik gekregen heb. Maar ik hoop, en het gaat razendsnel in die genetica, dat ik nog zo lang mag leven dat ik nog op deze wereld een paar van die deuren zie opengaan en dat ik ook nog veel christenen het geloof zie behouden en dat ze niet langer hun hoofd in het zand steken voor wat onontkoombaar is, net zoals het feit dat de aarde niet plat maar rond is.

De Vos

Ik denk dat dat het belangrijkste is, dat we durven nadenken over wat we belijden dat Gods schepping is. Ik hoef u helemaal niet te overtuigen, ik heb ook geen enkele behoefte om u

ervan te overtuigen dat de big bang waar is of zelfs maar een plausibele wetenschappelijke theorie is. Dat hoeft u van mij helemaal niet aan te nemen. U mag best denken: Wat een onzin, ze zullen zich wel weer vergissen. Want inderdaad, aan het begin van de vorige eeuw dachten we ook dat we alles begrepen in de wetenschap en dat bleek één grote vergissing te zijn. Dat neemt niet weg dat ik wel denk en dat mag u ook best weten, dat als wij eerlijk naar het heelal kijken zoals het zich aan ons voordoet, dat we dit soort dingen zien. En daar verbinden wij conclusies aan. Die kunnen fout zijn, we kunnen het helemaal verkeerd begrepen hebben. Maar het is wel het beste wat wij kunnen doen als we met het verstand dat we van God gekregen hebben, naar het heelal kijken.

Kijk, waar ik u wel van zou willen overtuigen – dat hoeft hoop ik in deze zaal niet – is dat God van mensen houdt, van u houdt, dat Hij een plan met ons heeft, als mensheid. Dat staat ook in Genesis dat dat de bedoeling is, daar zou ik u dolgraag van willen overtuigen en dan heb ik niet zo heel veel aan de evolutietheorie of aan de big bangs en al dat soort dingen. Dit had ik als inleiding bedoeld voor de laatste vraag waar ik iets over wil zeggen, maar ik ben er een tikje van afgeweken. Nu zitten we in Mesopotamië zeg maar, in plaats van in Jeruzalem... Even zien, waar ging het ook alweer om: kijken wij niet te beperkt? Leggen wij niet onze menselijke manier van kijken op aan God of aan de Bijbel? Een van de vragen die daar eigenlijk over gaan, lees ik dan toch maar even voor: Wordt dat wat wij zien, niet bepaald door de manier waarop we kijken? Dus de manier waarop de moderne wetenschap ons wil doen geloven. En beperkt dat ook niet het beeld dat wij ons van de schepping c.q. de natuur hebben?

Ja, uiteraard, dat haalt je de koekoek, zou ik haast zeggen, ja. Kijk, als jij met een röntgenapparaat naar een been kijkt, dan zie je iets heel anders dan wanneer je daar met een infraroodcamera naar kijkt. Als ik met een röntgentelescoop naar de Krabnevel kijk, zie ik iets heel anders dan wanneer ik daar met een zichtbaarlichttelescoop naar kijk. Als ik vanuit mijn moderne menselijk denken naar het heelal kijk, dan zie ik andere dingen dan wanneer ik daarnaar kijk met het beeld dat zeg maar een gemiddelde inwoner van Jeruzalem rond het jaar 30 had. Ja dat klopt, en het is onvermijdelijk. Wij spreken een bepaalde taal, we hebben bepaalde dingen die we mee hebben gekregen en dat dwingt ons, dat beperkt ons moet ik zeggen, in een bepaalde richting. Ik heb u net al verteld van die lengte, breedte, hoogte en zo, de tijd, dat ga ik niet herhalen – dat heb ik dan effectief toch al wel gedaan –, het is een beperking, het is gewoon een beperking. Dat is onze menselijke bril. Wij kunnen geen complexere dingen ons voorstellen, we kunnen de vergelijkinkjes, we kunnen de wiskunde opschrijven, maar *that 's it*.

Is dat erg?, is dan de volgende vraag. Nou, ik denk het niet, ik dat dat het beste is wat we kunnen doen. Maar we moeten het ons inderdaad wel permanent bewust zijn. Ik kom wetenschappers tegen, heel gerenommeerde, ook buiten de sterrenkunde, die die beperking weigeren te zien. Die denken dat we inderdaad alles kunnen begrijpen in principe. Nou, ik heb daar mijn twijfels bij, heel ons waarnemingsvermogen is daarvoor te beperkt. En dat is helemaal niet erg, maar je moet het je wel bewust zijn. Dat betekent ook dat je niet te bang moet zijn als mensen zeggen dat zaken niet kunnen. Neem van mij aan, de opstanding van Jezus, dat was in het jaar 30 net zo verwarrend en onbegrijpelijk en raar als dat wij het nu vinden. Toen was het om andere redenen en niet omdat ze op Discovery Channel zeggen dat het onzin is, of dat de biologieleeraar dat zegt. Het blijft net zo goed, dat het toen voor veel mensen heel moeilijk was om te accepteren. Inclusief voor de discipelen, zie de evangeliën en de brieven van Paulus.

Ik heb een atheïstische collega. Ik zat een keer toen ik nog student was, in breed debat aan een tafeltje tijdens een astronomenconferentie en iedereen vond het grote onzin dat ik geloofde. En zie je wel, Jezus die over het water loopt, dat kun je toch niet geloven? En ik zat het braaf vol te houden zeg maar, er zat een collega naast mij, hoogleraar sterrenkunde, en die zei: Nou

jongens, nu moet je even uitkijken. Als jij bereid bent om te geloven dat die Christus Jezus die daar rondliep, de Zoon van God was, dan moet je ook niet gek opkijken als Hij over het water kon lopen. Dat is natuurlijk wel waar hè, de Bijbel is gewoon anders dan wij verwachten. Dat vinden wij in veel opzichten misschien gewoon, maar dat is het niet. En dat is nog een ander dingetje waar de Bijbel ingaat tegen de patriarchale lijn van 'de oudste zoon erft alles' en dat soort dingen; je leest de verhalen in Genesis maar.

Op dezelfde manier gaat de Bijbel ook in tegen wat in onze maatschappij iets gangbaars is, namelijk de *survival of the fittest*, wat toch ergens wel helt naar die snelweg zeg maar en die kikkers. De Bijbel zegt: dat moge zo zijn in de wereld. Jezus zegt: Wie zijn geschikt voor het koninkrijk der hemelen? Wie zijn de *fittest*, het meest passend in het koninkrijk der hemelen? Dan blijkt dat daar hele andere categorieën bij passen dan wat wij zouden verwachten als we kijken naar kikkers op een snelweg, of naar apen in een bos. Dan zijn het juist vaak de zwakkeren. *Blessed be the weak*, zalig de barmhartigen, de armen van geest, dat is wat God *fit* ziet, passend ziet voor zijn koninkrijk.

Dat is wat wij als christenen te bieden hebben in een wereld die steeds meer wetenschapsafhankelijk wordt, die wetenschappers – waaronder ook wij soms – ziet als de hogepriesters van deze tijd. Die steeds meer individualiseert, die steeds meer dat neodarwinistische recht van de sterkste zoals we dat in het Nederlands dan ook nog noemen, oplegt op een maatschappij. Maar wij hebben een andere boodschap! Wij kennen een God die liefde is, een God die zegt: Zalig de armen van geest, zalig de barmhartigen. Wees je bewust dat dat een boodschap is die je hebt aan deze wereld. Daar hoeft je helemaal je verstand niet bij uit te schakelen.

Ik geef hem door.

Verbree

Dat geeft niet, ik pak 't wel op, Marco. Als jij dan als ik verdwaal, weer ingrijpt. Ik sluit even aan bij waar Marco zonet mee begon. Als je bij een bepaalde theorie je aansluit, betekent dat niet dat je zegt: dit model is nu voor eeuwig waar. We hebben het allemaal gedaan met de wetten van de zwaartekracht zoals Newton ons die heeft leren kennen. Maar toen kwamen er een meneer Einstein en nog een paar anderen, en die zeiden: Ja, daar zitten toch een paar hobbeltjes in die theorie van Newton. Het zit toch niet helemaal zoals hij zei. Nou, dan wordt de theorie bijgesteld. En zo zou het ook kunnen binnen die ene evolutiegebeurtenis.

Ik ga naar een andere vraag, en dat vind ik ook altijd een prachtige omdat ik er zo heerlijk 'nee' op kan antwoorden. Waarom wordt in Jesaja, en dan gaat het natuurlijk over de vrede die ook in het paradijs zou moeten hebben geheerst, het beeld van de samen weidende leeuw en lam anders paradijselijk voorgesteld?

Maar dat is helemaal niet waar! Dat is gewoon niet waar. Het is een van de hardnekkigste fabelen die onder ons de ronde doen. Waar staat dat de situatie zoals die in Jesaja 65 wordt beschreven, de paradijselijke situatie is? Dat hebben wij ervan gefantaseerd! Maar u kunt het hele hoofdstuk van voren naar achteren doorploegen, u zult nergens de uitspraak vinden: het zal weer zo worden als in het begin. En, er staan een paar dingen, en daar verbaas ik me doorlopend over, hoe selectief we in ons citeren zijn, uit Jesaja 65 ook.

U zag mij zonet misschien wel even prutsen, toen heb ik mijn telefoon erbij gepakt, want als pastor van deze tijd heb ik geen bijbel bij me, maar ik heb hem in mijn pc. En nu wil ik u eventjes voorlezen over die prachtige paradijselijke wereld van Jesaja 65, die ons hier nu ook weer in een vraag wordt voorgelegd. Uit goed geloof, begrijp me niet verkeerd. Ja, dit is het plaatje: zo was het en zo wordt het. O ja? Wordt het zo? Hier komtie, Jesaja 65: 'Daar zal niet langer een zuigeling zijn die slechts weinige dagen heeft, noch een grijsaard die zijn dagen niet voleindigt, want de jongeling zal als honderdjarige sterven, en zelfs de zondaar zal zijn

dagen vol maken.' O, dus op die nieuwe aarde straks gaan we dood. En als je jong sterft, ben je honderd als je doodgaat. En als je een misdadiger bent, een zondaar..., o gelukkig, dan leef je nog steeds lang. Hoezo? Komen die mensen dan ook in het paradijs? Zijn er nog steeds zuigelingen in het paradijs?

Broeders en zusters, u loopt opnieuw vast als je zo met Jesaja 65 aan de haal gaat zoals mensen ook met Genesis aan de haal gaan. Het is goed bedoeld, maar zo is het helemaal niet. Het enige wat Jesaja noemt, dat is het voor ons schilderen van de schitterende toekomst die God voor ons in petto heeft. Hij schildert die in beelden die mensen uit die tijd prachtig vonden. Je moet je eens voorstellen: je kind zat daar en opeens uit die boom is er een adder die het bijt. Je moet je voorstellen: daar weiden je schapen en opeens is er die berin, en die verscheurt ze. Je hebt een kind gekregen, en hoeveel zullen er daar niet bij gebrek aan onze medische mogelijkheden jong zijn gestorven? God zegt: al die dingen die jullie nu in tranen brengen en pijn, die zullen er niet meer zijn. En dan wentelen de eeuwen en dan verandert de maatschappij, en de volledig agrarisch ingerichte samenleving van Israël wordt een samenleving waarin steden een veel belangrijker rol gaan spelen. En dan wordt in Openbaring 22 ons de nieuwe aarde geschetst, en wie schetst mijn verbazing: want weg is heel het pastorale landschap van Jesaja 65. Helemaal geen leeuw, helemaal geen lam, helemaal geen kind, helemaal geen adder, helemaal geen landerijen, alleen maar een stad. Een stad met glazen straten, prachtige huizen, hoge muren. Spreekt Jesaja dan Openbaring tegen? Helemaal niet. Openbaring doet niet anders dan Jesaja deed: in termen van die tijd wordt een wereld geschetst zoals die prachtig moest zijn voor de mensen van toen. Want de steden stonken en de muren boden vaak geen verweer tegen vijanden en dus zijn ze – mag ik het even één keer zo zeggen – absurd hoog in Openbaring 22, onmogelijk hoog. Terwijl de twaalf poorten de hele dag en de hele nacht openstaan. En de steden waren voorzien van wegen en paadjes, je ziet het nog als je in die oude steden in het Midden-Oosten komt, die kronkelen. Men gooit zijn vuil op straat, het is allemaal net niks. Maar straks, zegt God, straks komt er toch een wereld! Schitterende gouden straten, prachtige huizen, altijd veilig achter de muren. Weet je wat, we zetten de poorten open. Poorten? We waren toch allemaal binnen? Wie moeten er dan nog naar binnen door die poorten? Enzovoort enzovoort.

Nee, in Jesaja 65 wordt een beeld gegeven, en niet meer dan dat.

Nu moeten we op het horloge gaan kijken...